

Az almáskertben nem lehet íróskodni!

KOVÁCS ÁGNES BESZÉLGETÉSE

AMBRUS LAJOSSAL

Egyházashelyén beszélgetünk Ambrus Lajossal. Takaros porta, a ház egyes helyiségei épp felújítás alatt. Frissen festett falak, bútorok letakarva, vendéglátónk büszkén meséli, hogy a munkálatok nagy részét korábban saját kezűleg végezte el. Bort tölt, és sós süteménnyel kínál, beszélni kezd, Kihagyhatatlan, hogy szóba hozzam a heteyi Berzsényi-kultuszt. Egy kőhajításnyira ülünk ugyanis a költő emlékházától.

Egy könyvbemutatón úgy méltatták önt, hogy az írók közt ön volna a legjobb borász, a borászok közt meg a legjobb író. Úgy tudom, a szőlő vonzotta erre a vidékre, hogyan került Gyuláról majd Szegedről Egyházashelyére?

A megjegyzés baráti bon mot volt; talán úgy is kell értelmezni. Egyetem után, a szegedi bölcsészkarra jártam, Szombathelyre kerültünk, és a 405-ös számú Szakközépiskolában tanítottam, majd óraadóként a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán. S a Németh László Szakkollégiumban is. Idővel megvásároltuk ezt a heteyi házat, s pár évre rá az *Életünk* szerkesztőségbe igazoltam át szerkesztőnek – Pete Györggyel, a boldog emlékü Rózsa Bélával, később Gyurácz Ferencsel dolgoztam. Nagyjából bő tíz év volt ez az időszak – az *Életünk* talán épp ekkoriban, a nyolcvanas évekre vált jelentős orgánummá. Sok jeles vállalkozása akadt; köztük talán a legemlékezetesebb Hamvas Béla-szám is. Egyébként izgalmas időszaka volt ez a magyar szellemi életnek is; komoly viták zajlottak az Írószövetségben, szárnyaltak a folyóiratok, botrányok az egyes lapszámok körül – recsegett-ropogott a pártállami rendszer. Ugyanakkor sokféle irodalmi irányzat virágzott a neoavantgárdtól a hagyományos poétikáig és a nemzedéki megszólalásokig, de akkor még egyiknek sem sikerült igazán egységes, önálló folyóirattá szerveződni. Vidéken meg remek, országos tekintélyre szert tevő lapok működtek: *Tiszatáj*, *Jelenkor*, *Alföld*, *Forrás* – s talán az *Életünk*nek is sikerült fölzárkózni a legjobbak közé. Egészében véve izgalmas idők voltak, hisz a nyolcvanas évek második fele az ún. rendszerváltás előkészítésének ideje is egyben.

Ha jól tudom, a Hamvas Béla-lapszám az, amelyet újra kellett nyomtatni.

Igen, jól emlékszik. Jó harminc éves, 1987-es, barna borítójú *Életünk*-szám ez – teljes terjedelmében Hamvas Béláról és az ő recepciójáról szól.

Ez adta a lendületet a későbbi hasonlóan sikeres lapszámok elkészítéséhez?

Akkor már több országos figyelmet keltő vállalkozása is volt az *Életünknek*. Én egyébként 1983 szeptemberében kerültem a laphoz az akkor távozó Péntek Imre helyére – annak az évnek jelentős irodalmi eseményeként az év végén szüntették be a régi *Mozgó Világot*. Pontosabban: akkor mondott fel a teljes szerkesztősége. A

Mozgó az egész korszak talán legjelentősebb emblematikus irodalmi orgánuma volt-igen erős nemzedéki attitűddel. A felmondott szerkesztőkkel, Kulinnal, Alexával, Reményi Jóskával, Mányokival, Tárnokkal, Czakóval és a többiekkel az akkori *Mozgó* jelesebb szerzői szolidárisak is voltak, ők is elhagyták a lapot. Én úgy gondoltam (jó néhányszor magam is szerepeltem a *Mozgó Világban*), hogy az *Életünk* áttemelheti a szerzők egy részét, noha sokuk már korábban is szerepelt az *Életünkben*. Pete György, az akkori főszerkesztő hallgatott a fiatalabbakra és jó szemé volt a szerzők meghívásához. Így aztán sok nagyszerű szerző került be a lapba, Mészölytől, Konrád Györgytől Balassa Péteren át Esterházyig, Krasznahorkaiig és Zalán Tiborig szinte mindenki publikált az *Életünkben*. És különféle poétikai irányzatok szerepeltek együtt: Weöres Sándor és Ágh István, Bella István, Kiss Gy. Csaba és Szentkuthy Miklós, Alexa Károly, Radnóti Sándor, Bojtár Endre, Csengey Dénes. Akkoriban minden lapnak volt saját(os) profilja: az *Életünknek* az ún. nyugati magyar irodalmat képviselő párizsi *Magyar Műhely* neoavantgard törekvéseinek beemelése volt a feladata. Mai szemmel nézve mozgalmas, már-már szerkesztői hőskor volt ez. Maga a szerkesztőség, szinte szimbolikusan, 1985-ben, Rózsa Béla halálát követően költözött át a kissé periférikus Vörösmarty utcai szerkesztőségből a belvárosi Forgó-közbe.

Az összegyűjtött visszaemlékezések arról tanúskodnak, hogy egyfajta nyitott műhelyt szerettek volna megvalósítani, egy szerkesztőséget, amely mindenki előtt nyitva áll.

Így van – évekig melenggettük az ún. Művészetek Háza gondolatát és ez végül meg is valósult és működött is sokáig, de kissé másmilyen formában, mint ahogy én is elképzelttem. Mára meg is szűnt.

Ettől függetlenül nagy élet volt az Életünkben?

Erős volt a szerzői gárda, a helyiek is kiválóan szerepeltek, Molnár Miklós, Székely Ákos és Tábori Ottó – közben általában jó, ma is vállalható lapszámok készültek. Fórumot biztosítottunk a fontosabb szellemi irányzatoknak és vitáknak; ilyen volt például a Balassa–Csengey-vita – két kitűnő, ma már halott kortásunk csörtéje a polgári együttélés lehetőségéről; vagy harminc évvel megelőzve a ma is élő vitát. De említhetném az ún. Arctalan nemzedék vitáját is. A lap nem tért ki a bátor ütközések elől, ugyan egypártrendszerrel írtunk. Igyekeztünk is nyitott szerkesztőségként működni – vidéki folyóiratként havonta fogadóórákat tartottunk a pesti Pilvax kávéházban, ahol ma már elképzelhetetlenül nagyszámú író, költő és tudós ember jelent meg s hozta az írásokat. Úgy is mondhatnám, hogy a pártállami struktúrában, akkor még szakadás nélkül, a közös ellenség összehozta az embereket.

Mesélne az olvasóknak részletesebben ezekről az évekről? Milyen volt egy nap a szerkesztőségben?

Úgy emlékszem vissza erre az időszakra, hogy szinte minden nap járt valaki a szerkesztőségben a Forgó-közi emeleten; érdekes ember; szerző, barát, átutazó író, festő, textiles, régész, vagy kíváncsi olvasó. Jöttek helyiek, a Forgó-klub számos eszmecserének, könyvbemutatónak, s később már ellenzéki szervezkedésnek volt a színhelye; tehát jöttek vidékiek, pestiek, a Muravidékről és Bécsből, Erdélyből, Délvidékről és Pozsonyból és Párizsból. Anélkül említem az eseményeket, hogy átfesténem a múltat – minden gyermekbetegsége ellenére valóban mozgalmas időszak volt ez. Az Írószövetség Nyugat-magyarországi Csoportja is ott székelt a házban – Gazdag Erzsébet költőnő helyi tekintélye sokat segített a lapot kiadó megyei tanáccsal és pártbizottsággal vívott küzdelmekben. Cenzúra ugyan nem volt, emlékszem, egyszer bekukkantott hozzánk Eörsi István is, aki épp a cenzúra bevezetését kérvényezte az egyik írószövetségi kongresszuson; szóval cenzúra helyett pártirányítás működött az irodalmi pandúrok révén. Az Életünk beosztott szerkesztői közül egyikünk sem volt párttag, ezért az épp aktuális ideológiai megszorításokat és préseket talán lazábban kezeltük. Vagy éppen sehogy sem. Működött viszont az ún. főszerkesztői értekezletek rendszere Budapesten, valamint minden év végén lapértékelések folytak: a megyei pártbizottságról és a megyei tanács megfelelő osztályairól érkeztek a budapesti minisztériumi referensekkel kiegészülve ezek a lapértékelők. Lényegében mindig és elsősorban az

ún. közléspolitikai hibák kerültek a terítékre – volt úgy, talán 1984-ben, hogy tudtuk, az illetékes megyei kulturális osztályvezető zsebében ott lapul a lap feloszlátásáról szóló határozat, de a lap beszüntetését végül soha nem kockáztatták meg. Voltak abszurd, többször „soft” esetek is: a lap helyi kiadóinál például egy alkalommal kicsapta a biztosítékot Gyurkovits Tibor egyik verse, amelynek a beszédes Hülyék volt a címe („Hülyéknek voltam a hülyéje”). De probléma akadt egyes kép-versekkel vagy neo-avantgárd vers-szövegekkel is. A verseket végül is nagyítóval olvasta a hatalom és mániákusan kereste bennük a politikai áthallásokat – a legemlékezetesebb országos versbotrány a nem éppen avantgárd Nagy Gáspár Nagy Imre-verse volt az 1986-os Új Forrásban. Ki is rúgták a főszerkesztőt. Itt helyi megoldásként egy alkalommal azt a zseniális megoldást eszelték ki, hogy a megyei pártbizottság egyik előadója tartson fejtágító előadásokat a szerkesztőknek arról, milyenek kéne lennie a jó versnek? Pete Gyurinak, Gyurác Ferinek, Láng Gusztávnak és nekem. Vagyis tartson nekünk poétikai előadásokat – miközben Láng tanár úr verstant is tanított a főiskolai katedrán. Szegény barátunk át is jött a Forgóba, persze nem tartott semmiféle órát, megittunk egy üveg bort és kész.

A Hamvas-számot már említettük beszélgetésünk kezdetén. Hogyan sikerült összehozni ezt a tematikus számot?

Ez az átlagosnál hosszabb előkészítést igényelt. Hamvas nagy regénye a *Karnevál* 1985-ben jelent meg, *A világgválság* kis füzete ugyan korábban, még 1983-ban, de ennyi volt a teljes Hamvas-kiadás. Én magam indigóval másolt, kéz alatt terjesztett, alig olvasható gépirat-szövegeket olvastam tőle, tán Mányoki Endrétől kaptam. De betekintésem természetesen nekem sem volt a Hamvas-életmű mélységeibe. Felbukkant viszont Kőszegi Lajos Veszprémből, aki a *Visszhang* című, pár számot megélt folyóirat szerkesztője volt és azzal az ötlettel állt elő, hogy az *Életünk* adjon ki egy Hamvas-számot. Kapóra jött, hogy Hamvas 90. születésnapja arra az évre esett. Végül is Hamvas özvegyének, Kemény Katalinnak gondnoksága alatt állt össze ez a lapszám, amely aztán jelentős áttörésnek bizonyult. Sokan és emlékezetes írásokkal szerepeltek benne: Weöres, Esterházy, Határ Győző, Spiró, Szócs Géza, Kemény Katalin, Dúl Antal, Darabos Pál, Bodnár György és mások. Mindmáig értékes és időtálló az összeállítás – a mára igen tágasra bővült Hamvas-irodalomban is tisztas helyen emlékeznek meg róla. Ez a szám és a vele járó személyes kapcsolat alapozta meg egyébként az *Életünk*-könyvek Hamvas-sorozatát is, de előbb még *Az öt géniuszt* és *A bor filozófiájának* kiadását is.

Mit gondol ez utóbbi könyvről? Minden valamire való boros szaklap erre hivatkozik, miközben ha az ismereteim pontosak, Hamvas Béla nem is igazán szerette a bort. Így talán nem is igazán ismerhette azt.

Nézze, erre sommásan azt mondhatnám, Karl May soha sem járt Amerikában, mégis oly hitelesen írta meg a Winnetout, az Old Shaterehandet és a többi könyvét, mintha világleletében az apacsok és a szíu-indiánok földjén élt volna. Az író akkor jó és hiteles, ha érzékenyen és hatásosan, tehát kivételes finomsággal működnek „belső kamerái” is. Egyszer meg is kérdeztem Kemény Katalintól, Hamvas tényleg ennyire ismerte a borokat, hogy ily szédületes borkatalógusokat volt képes róluk nyújtani – egy derűs „nem” volt a válasz. Főlöszleges is tovább nyomozni, nyilván Hamvas is ráérezett a dolgok rendjére és „szubsztanciájára”. 1945-ben egy rövid balatonberényi kirándulás emlékeként született meg ez a megújuló életörömről szóló tartátus, noha az a naptári esztendő korántsem a spirituális boldogság életideje volt. Címével ellentétben nem is filozófiai vagy ontológiai mű ez – Határ Győző éppen emiatt élesen ki is kelt ellene, márpedig Határ őszinte barátja volt Hamvas Bélának. *A bor filozófiáját* inkább pamfletként, jókedvű meditációként helyesebb olvasni a *vita illuminata*-ról, a jó „vallásról”. Mert ez a jó mámor, vagy éppen a magasabb józanság helyét keresi a világmindenségben – természetben, a szerelemben, költészetben, és még a borban is. Hamvas minderre szakszerűen és jól ráérezett – a mű sikere, rengeteg kiadása és állandó hivatkozása eléggé bizonyítja a borászati hitelességét is.

A mű divatjáról pedig hadd említsek egy bor oldaláról hozott párhuzamot. Az elmúlt harminc évben a Juhfark nevezetű szőlővel és a belőle készült borral a Hamvas-könyvhöz hasonló reveláció és sikertörténet esett. Pedig a Juhfark amúgy egy igen kényes és nehezen kezelhető növény. Magam is hitelesíthetem, mert vagy tíz esztendeje ültettem belőle vagy félhektárnyi területen. Különböző, itt nem részletezhető ok miatt azonban jó, ha tíz évenként két-három esetben készíthető belőle emlékezetes tétel. Mégis szinte mindenki Juhfarkot szeretne kóstolni. Évszázadokon át megbízhatatlansága és betegségekre való hajlama miatt nem is szüretelték külön, belekeverték a többi szőlő közé. Mégis, minden nehézség dacára egészen magas pályát futott be igen rövid idő alatt. Talán izgató és csábító neve miatt, tán a somlói Nászéjszakák borának mítosza miatt, de egyre töretlenebb a kultusza. Ám azt azért jól tudjuk, a kultusz nem mindig az immanens értékek fokmérője.

Akkor a borról írni máshogy kell, mint az életről?

Íróként és borászként is az a véleményem, hogy mindenről nyilván az igazat írjuk. Egy történetet azért százféleképpen is elő lehet adni. Említsek egy anekdotikus példát: Eötvös Károly *Utazás a Balaton körül* című munkája csudás munka, én mindenki számára kötelező olvasmánná is tenném, már ha lehetne ilyesmit parancsolni. Nos, ez az Eötvös, az írók „vajdája”, amikor öregkorában a fiatal írók felől kérdezték, jóformán csak hümmögött. Hm Bródy Sándor, hm Herczegh Ferenc. Satöbbi. Na és Mikszáth? Az a baj vele, válaszolta Eötvös, hogy ez a Mikszáth tót ember és nem tudhat magyarul! Nem tud írni, ami abból is kiderül, folytatta tovább Eötvös, ha Jókaival közösen elmondunk neki tíz jó történetet, talán ha kettőt meg tud írni belőlük. Ez a Mikszáthról tett észrevétele természetesen nem igaz, hiszen Mikszáth ragyogóan

írt, olvassuk csak kedvenc könyvemet, a Beszterce ostromát, de jól mutatja, hogy a személyiség, amelyen minden átszűrődik, mily sokféleképpen jelenhet meg. Tehát nem a bort kell ahhoz végigóstolni a puszta mérgezőtől a gyöngyösin át a szekszárdiig, nem szaktudósként kell megkülönböztetni egymástól dörgicseit, csopakit vagy az arácsit, ahogy nem kell kifinomult borkatalógusokat gyártani, hogy helyesen és lényeglátó módon írjunk róluk. S ha már borról van szó, én az efféle mondatokat értékelem igazán, melyeket épp Hamvas vet a papírra: „A homoki az egyszerűbb életek gyógyítója”:

A bor retorikája teljesen átalakult az utóbbi két évtizedben. Manapság nem lehet azt mondani, hogy a bor finom, legalább szép, de jobb, ha azt mondjuk, szép savakat rejt magában, behízelt és gyümölcsös...

Ezt az újabbkori tolvajnyelvet talán az illatszerészek találták ki. A sommelier tanfolyamokon az idézett beszédmód kötelező tananyagává vált. A szaglás bajnokait nevelik ki, de bizony ezeket a szövegeket sok esetben művi modorosság jellemzi. Korábban nem mondták jelzős szerkezetekbe foglalva, hogy licis, csokoládés-vanília, kandírozott gyümölcsös stb. – sokkal inkább azt, hogy jó, illatos, zamatos, erős, tüzes, asztali, peccenyéhez való. Stb. Korábban verseket írtak a borról, de a maiakhoz hasonló borleírásokon senki nem törte a fejét. Vörösmarty volt a nemzet nagy borissza költője, aki egyszer rosszat írt a borról, pontosabban arról, hogy az éttermekben nem lehet jó hazai bort kapni. Ezért aztán a következő évben a bortermelők mindenfelől hordószám küldtek kóstolót a nemzet költőjének az új termésből, így aztán rá is kényszerítették, hogy írjon a jó borról is. Így született a Vörösmarty-életmű híres párverse, a Rossz bor és a Jó bor.

A szőlő mellett ugyanilyen fontos az ön életében az őshonos almafajták védelmében végzett hősies munka. Valódi gyümölcsész is, nem „csak” író...

Egyszerű érdeklődés és falusi passzió ez; viszont, hogy a Tündérbert mozgalom megindult, felelősséget ad. Minden egy régi, személyes vágyból indult – legyen olyan kertem, mint a nagyapámnak volt. Az első almafám a Batul is ennek az emléke, nézze csak meg, ott van. Azóta vagy 80 fajtam van. Meg is mutatom magának, szépek mind.

Mindig az irodalom érdekelte elsősorban? Mikor dönt el, hogy író lesz?

Némi kerülővel kerültem a bölcsészethez – gépipari középiskolába jártam Szegedre. Ugyan mindig ott akartam hagyni, mert nem nekem találták ki, de apám végül kimondta az örök szentenciát: ha az ember elkezd valamit, be is kell fejeznie. Maradtam, s majd csak két év katonaság s egyéb hajtűkanyarok után kerültem a szegedi egyetem magyar–történelem szakára. A kecskeméti Forrásban már 1972-ben bemu-

tatkoztam, de hamar rájöttem, a prózaíráshoz élettapasztalatok és élettudások kellenek, gazdagabb optikai készlet: látni és ismerni kell az életet. Az első könyvem is csak 1988-ban jelent meg, jó hatéves kiadói kacskaringók után.

Az Életünk szerkesztőségében sikerült megvalósítani az álmaid? Tényező volt akkoriban a lap? Érezhető volt, hogy messze van a fővárostól, vagy akkor ez nem számított.

Az 1983 és 1993 közti tíz évről van szó – az én életemben ez egybeesik egy fiatal férfi életszakaszával. A vidéki, centrumtól távoli életnek voltak ugyan hátrányai, de nem zavart. Ugyanis ekkor már a klasszikusok is rendszeresen szerepeltek a lapban, Weöres, akinek Vas megyei kötődése közismert, és Takáts Gyula vagy Pilinszky, korábban Tatay Sándor, aztán a tudós László Gyula, hogy csak néhány nevet említsek. Sikeres sorozatokban jelentős művek jelentek meg, Simonffy András Kompországja plédául, amely szerzőjének óriási sikert hozott; Száraz György Pálffy tábornokról írt műve és így tovább. Erősen szerepelt a lapban a velemi textiles műhely, a bozsoki drámaírói tanácskozás, teret kapott régészeti, egyre több határon túli szerző jutott fórumhoz. s az említett párizsi Magyar Műhely is, sokszor teoretikus, elméleti szövegekkel. Jó volt tehát az *Életünket* szerkeszteni, minden korabeli nyűgével együtt, én legalábbis szerettem ezt a munkát. Ahogy jeleztem már, igyekeztünk a helyieket is pártolni, bár erről az oldalról kaptuk a legtöbb bírálatot – a lap nyitottságra elég felidézni egy korábbi szerkesztő, a költő Péntek Imre idevágó halhatatlan mondatát: „Megint eltelt egy hónap és nem fedeztünk fel senkit!” Pete György nagy aktatászával járt Budapest és Szombathely között, testes kéziratokat, levonatokat és kilós tördeléseket fuvarozva – fél életét az étkezőkocsiban töltötte.

Mi kell a jó szerkesztőséghez ön szerint?

Talán intézményes biztonság. Semmi luxus, de „rendes” szerkesztőség. Alapvető és korszerű infrastruktúrával. Ezt mi anno, helyel-közzel meg is kaptuk – az ún. rendszerváltás óta csak romlott a helyzet. És jó hátszél is kell, megbízható csapatmunka – izgalmas szerzők, hű olvasók. Ez utóbbiak igen fontosak – a lapterjesztéssel ugyanis az *Életünk*nél is gondok voltak. Pedig ha valaki ma átlapozná a korabeli számokat, meglepően sok, frissnek tűnő és fontos írást találna köztük. Mi szeretjük a közönségtalálkozókat, szerveztünk Életünk-esteket, utaztunk, amerre csak lehetett. Az érdeklődő közönségre pedig Gyurác Feri kollégámmal gyakorta emlegettük a régi Vasvármegye című lap korabeli dohogását: azt tették szóvá a két háború közt, hogy elég szegény a szombathelyi szellemi életre nézve, hogy Kosztolányi Dezső szombathelyi fellépésén mindössze száz néző volt jelen. Egek! – mi sajnos nem száz néző előtt mutatkoztunk be; ez a szám ma már elképzelhetetlen egy lapbemutatón.

Miért távozott a lap éléről?

Először is, csak kihalási sorrend szerinti „helyettes” voltam. A rendszerváltás után már nem éreztem magam igazán jól, úgy éreztem, sokszor rutinból megy a munka. Kevésbé inspirált, amit csinálunk. Időben érkezett a budapesti *Kortárs* megkeresése.

Akkor kapott nagyobb lendületet a borázkodás az életében?

Valahogy összefutottak a szálak. Ha valaki itt él, ebben a földrajzi környezetben, ahol most beszélgetünk; itt ír, itt dolgozik, itt épít, vagy csak renovál egy gyönyörű, öreg oszloptornácós házat, mint én, óhatatlanul nagy a kísértése: környezetet, kertet kell tervezni, fát ültetni. Kimenni a szőlőhegyre, plántálni, szüretelni. Mint a régi vidéki nemesség tette az előidőkből – az én falum szülöttje, Berzsenyi Dániel is. Mondhatnám, hogy az ember életfilozófiájának erre kell épülnie. De semmiféle külső kényszernek nem szabad megfelelni: a kert, a szőlő, maga a gyümölcsös is belső út. Viszont ha innen fakadóan tisztelnék és szeretnék a szőlőhegyet, ha ebben a spiritualitás-ban és univerzalitásban élünk, talán nem szennyeznénk annyira vizeket és erdőket. Nem hagynánk a termőföldet, nem hagynánk tönkretenni és eldzsungelesedni a tájat, mint ahogy ez ma történik a szőlőhegyekkel. Az eszméket egyesítő értékek felelősséget szabnak ki a bolygónk iránt.

Az almáskertjéből tényleg elvihet bárki oltványt? Egyébként jól látom, hogy akárcsak az írás, a gyümölcészet is a semmiből terem világokat? Ez izgatja mind a két tevékenységben? A teremtés maga?

Igen. Ha nem is kész oltványt, de oltóvesszőket igen. Bárki kaphat oltógallyat, akinek kedve és lehetősége van saját szaporításukra. Ahogy mondtam, legalább nyolcvan régi magyar almafajtát őrzök – s talán nem csak a magam, a családom, tán a szélesebb érdeklődők számára is.

De azért azt mondjuk el, hogy az Életünk után is szerkesztő lett, a Kortárs főszerkesztője volt hat éven át. Ma is rovatvezető ugyanott. Változott valami a folyóirat szerkesztésében a nyolcvanas évekhez képest?

Maga a szerkesztés munkája nem, hisz a kinyomtatott lapszámokat 6-8 évben ma is ugyanúgy tartalommal kell megtölteni, kinyomtatni és eljuttatni az olvasókhhoz, mint korábban. De az arányok és érdeklődések, divatos szellemi irányzatok megváltoztak és eltolódtak. Például a prózai műnemben a rövid írások most a divatosak – két-háromflekkes darabok születnek legtöbbször és legszívesebben. Szövegek – a hosszabb merítéseknek nem nagyon van létideje, a klasszikus elbeszélés meg szinte ki is veszett. Aztán rengeteg, vagy száz magyar folyóirat jelenik meg – publikálni nem oly nehéz,

mint a nyolcvanas években, viszont a befogadás, a kritika, az értékelő számbavétel is megnehezedett. S megváltoztak az olvasói szokások: nemcsak a könyveknek, a lapoknak is jobban kell az eladhatóságot szem előtt tartani amúgy egy szellemi mozgásokat tekintve apályosabb időszakban. Ha egy folyóirat manapság eléri a hét-nyolcszáz eladott példányt, szép teljesítménynek számít. S hogy a másik végletet említsem: a *Kortárs* például, mint a hatvanas-hetvenes évek központi és reprezentatív irodalmi folyóirata húsz-harmincezer példányban is megjelent, s ha valakinek sikerült megjelennie a *Kortársban*, azt egyszerre íróvá is ütötték. Az érdeklődésre és megbecsülésre példaként akár említhetetem a saját első könyvem esetét is: az Eldorádó 1988-ban jelent megháromezer példányban. Nemrég kezembe került a hajdani Magvetős elszámolás: hatvanezer forint honort kaptam érte, miközben a szerkesztői fizetésem akkoriban kétezerhatszáz forint volt. Hol van egy könyv honoráriuma ma már? A könyvek könnyebben jelenhetnek meg, a támogatásokért nagy harc folyik, de kiadásukat sokszor magának a szerzőnek kell finanszíroznia. Pedig a helyes és ideális megoldásépp az ellenkezője volna. A régi gyakorlat. Vagyis ameddig a szerző készíti művét, addig a honoráriumából képes legyen megélni. De bizony hiú ábránd és vágyálom ma már ez a megoldás.

Vannak kedvencei? Mit olvas manapság?

Oly sok szerző van, akit kedvelek, hogy nehéz őket rendszerbe rakni. Mindig változik, meg aztán nem is vagyok hivatásos olvasó. Az értékelés és szinkron figyelem ma is legyen a kritikusok pozíciója. Csak tallózásként mondom, hogy a kortársak közül Szálinger Balázs például érdekes és eredeti figura, Jámborné Balogh Tünde prózáját nagyratartom. Szeretem Krasznahorkai nyelvi sodrását, Nádas szellemi mélységét, ha világképüket nem is. Persze Krúdyt, szőröstől-bőröstől. És készülök Márai naplóira. De ha nagyon meg kellene valakit nevezni, az mindenképpen Tömörkény István volna. Őt mindig, minden helyzetben örömmel forgatom: óriási író, pedig alig beszélnek róla. Viszont ha körülnézek az asztalomon tornyosuló könyvek közt, jobbára szakkönyveket látok. Thoroczkay-Wigand A kert című alapmunkáját 1923-ból, Báttaszéki Lajos Fővárosi zsánerképek című könyvét. Aztán Márki Sándor két vastag kötetnyi naplóját. Tán ebből is látszik, hogy mindenevő vagyok – itt van rögtön Mélius Péter Herbáriuma, Kovács Sándor Iván Szakácmesterségnek és utazásoknak könyvecskéi című műve, Lovik Károly novellái. És persze kéznél Bereczki Máté Gyümölcsészeti vázlatok című nagy pomológiai alapmunkája (négy vaskos kötetből van szó) – általában szeretek mindenféle „óságokat” olvasni. Például megvan a régi Vasárnapi Újság legalább nyolc-tíz évfolyama; no, abban lapozgatni maga a felvidulás és primér szellemi élvezet. Imádom a magyar anekdotakincset.

Változott az irodalom megítélése a közelmúltban bármit?

Nézze, talán mondanék inkább egy paradoxont, ami szerintem igaz is. '89 előtt az irodalomban volt pénz, viszont nem volt szabadság. Most szabadság van, de pénz nincs.

Az irodalmi élet megosztottsága miatt mégiscsak kell erről beszélni. Milyen módon alakulnak a lapok szerkesztési elvei? Befolyásolja ez bármiben a szerkesztők munkáját?

Azt gondolom, hogy szakmai rivalizálás mindig is zajlott. És ez most is rendjén van – különböző kánonok jöttek és jönnek létre, amelyek legföljebb csak nagy vonalakban születnek értékek és igazi minőségek alapján. A kánonokkal baj van: ma még a klasszikusokkal is baj van, mert az ő megítélésükben sincs konszenzus – meg kell nézni, mert az utóbbi években olyan irodalomtörténetek, kézikönyvek és iskolai tankönyvek készültek, melyeknek zöme legalábbis kétséges. A legrosszabb formák szerint érvényesül bennük ízlésterror, politikai előítélet, brancsszellem, a kiszorítósdi és a hatalomvágy. Én magam árkon kívüli gyepmester vagyok: népi író, falusi fickó. Nem baj ez – de az korántsem mindegy, kinek a könyvét fordítják le, ki kap ösztöndíjat, kinek az életművét támogatják „érték-alapon” stb. És persze a nyilvánosság; ma már szinte nélkülözhetetlen a népszerűsítés, a média-szereplés, a megosztottságot csak növeli, anélkül viszont a nehezen megy. A mű esztétikai értékei olykor alig álnak arányban az ismertségi indexekkel. Van olyan költő, akinek a könyve száz-százhusz példányban fogy a piacon, melyből aligha lehetséges megélni – holott érvényes költői műről beszélünk.

Hogy telik egy napja?

Lényegében munkával. Gasztronómiai cikkek készülnek, vagy gyümölcsészeti naptár, nincs nap munka nélkül. Ül a gépe mellett és kotlik az ember a kézirattal. A Magyar Nemzetnek tizenkét éven át, a Magyar Időknek három éve írok rövid írásokat-tárcaikat, munkatervük szerint. De dolgozom persze a szőlőben is, az elmúlt hónapokban megfelelő traktor után kajtattam; most épp szüret után vagyunk a szőlőben is, almáskertben is. Ugye mondtam, nem használok komoly vegyszert a szőlőben, az almáskákat meg egyáltalán nem permetezem. Ha organikusnak tudnánk élni és nem hajtának ezerrel az extraprofit után, másnak sem lenne rá igazán szüksége.

Szép, hogy nem permetezi a fákat, de nem támadja meg azokat valamilyen betegség?

Dehogynem. Ha megtámadja, akkor az úgy lesz. Nem tudunk mit csinálni. Ezzel együtt kell élni, de segítenek a madarak, meg a gyümölcsösben kapirgáló tyúkok. A gombabetegségek meg a régi fajtákat általában nem sújtják annyira.

Melyik almát eszi meg a legszívesebben?

A Batul alma a legjobb; első az elsők közt. Minden azzal kezdődött.

Tényleg előfordul, hogy szakmai fórumon ad elő a gyümölcsstermesztésről, akár egyetemen is? Olyan hallgatók előtt, akik hivatásként választják a mezőgazdasági munkát?

Ha meghívnak, megyek. Ha a kertészeti egyetemre megyek, és másfél órát kell beszélnem, mert várnak rám vagy ötvenen, bizony föl kell a kötnöm a gatyát. Általában szakmailag releváns, alapján kulturáltörténeti kitekintésű előadásokat kell tartanom. A pomológia nehéz szakterület, ahol nem lehet „írskodni”.

Azt mindig megkérdezem íróktól, vajon az írást meg lehet-e tanulni? És hogy vajon miből lehet tudni, hogy egy szöveg jó?

Az utóbbi kérdésre azt mondhatom, hogy egy-két bekezdés alapján lassan már látom, jó-e egy szöveg. Mert a mondatnak eleve jónak kell lennie. Minden itt kezdődik.

Ha rossz mondatokat talál egy szövegben, akkor az milyen tud lenni?

Az bizony akkor rossz.

Hogyan közli a szerzővel, ha a szöveg nem jó?

Megmondom, hogy nem jó a szövege. Ezért meg ezért.

Meg lehet tanítani, milyen a jó mondat?

Úgy gondolom, azt még talán. A mondatot lehet tanulni – egyetemen és íróiskolákban tanítják is. Önfegyellemmel a pontos nyelvi anyagot el lehet sajátítani. Egy írónak mélyen bele kell helyezkednie mások dikciójába vagy nyelvi struktúrájába is. Én például Mészöly Miklóstól hogy úgy mondjam, a pontosság esztétikáját tanultam és ma is csodálattal tölt el – ő végletekig kalapálta a szövegét. Alig ismerek írókat, akinél a nyelvi pontosság ennyire fontos szerepet játszana. Húzta, javította, cserélte, újrírta stb. A gesztust, a nyelvi-stiláris fegyelmet meg lehet tanulni, és akár tőle is – de ami a mondaton túl van, az már más káposzta. Innét egy másik dimenzió nyílik – ahogy a végén semmi nem számít, csak a műalkotás magasabb élete.

